

Polen trampes ned av Hitler, og stikkes i ryggen av Stalin

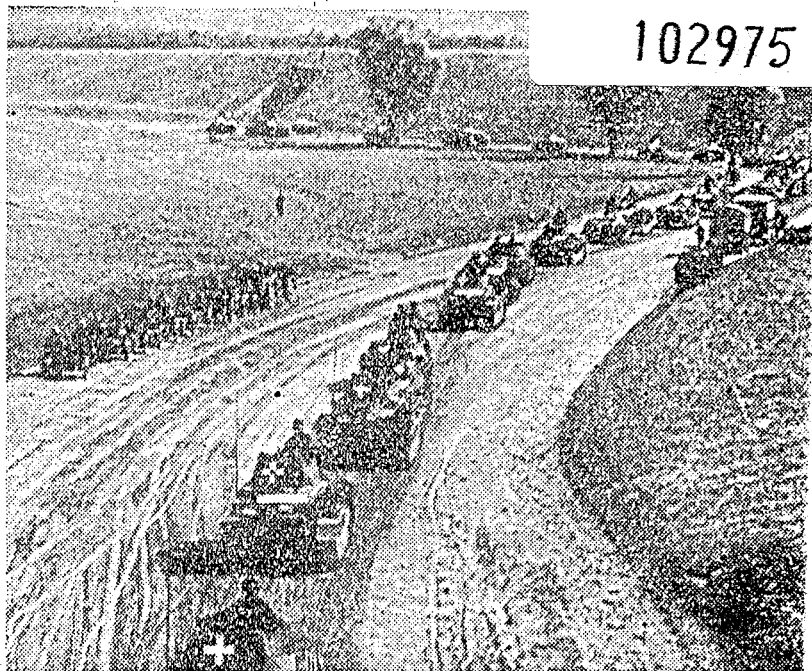
Av STANISLAV
MIKOLAJCZYK

fhv. polsk statsminister
og leder for det polske
bondeparti. 7. 1. 48.

Jeg tror det er lettere for mine lesere å forstå hva der foregår i Polen i dag hvis jeg først forteller hva jeg selv opplevde i de tragiske og kaotiske dager før og etter krigserklæringen i 1939. Min far ble født på en liten bondegård i Vest-Polen som et av 16 barn. Han ga opp jorden og tok arbeid i kullgruvene i Vest-Tyskland. Men i våre hjerter var vi fremdeles polakker. Jeg ble født i Vest-Tyskland, vendte tilbake til slektsgården sammen med min mor da jeg var seks år gammel og fikk arbeid i en sukkerfabrikk da jeg var 16 år. I 1918 meldte jeg meg inn i Falkeorganisasjonen — en sammenslutning av forkjempere for polsk selvstendighet — og deltok i dens opprør. I 1920 sloss jeg som menig i de polske styrker som stanset bolsjevikenes frammarsj. Jeg ble såret i kampene.

Før min 20 års fødselsdag hadde jeg således deltatt som menig i to kriger for mitt lands frihet. Og da den andre krig var slutt og Polens selvstendighet ikke lenger var i tvil, vendte jeg tilbake til slektsgården ved Poznan og arbeidet på gården som jeg etter hvert fikk utvidet til nesten 50 mål. Jeg begynte på skolen igjen, ble interessert i forskjellige jordbruksforeninger, kooperative selskaper og politiske klubber på stedet og meldte meg inn i det polske bondeparti. Det tiltalte meg fordi det hadde et liberalt, demokratisk program og fordi det representerte flertallets håp og idealer. Om en polakk i dag under det kommunistiske styre har de samme håp og støtter de samme idealer, er det jevngodt med å be det russisk-opplærte sikkerhetspolitiet om å slå ned på ham med straffer som varierer fra beslaglegging av all eiendom til døden.

I 1924 var jeg blitt sekretær ved bondepartiets hovedkvarter i distriktet, jeg var redaktør for et ukeblad for bønder og medarbeider i aviser og magasiner som nu er forbudt. Jeg organiserte den polske ungdomsforening i Vest-Polen og var dens første formann, jeg

Naziarmeenes kolonner fylte veiene i Polen i de tragiske dager i 1939.

Statsminister Mikolajczyk forteller i dagens artikkel om sin egen del i de begivenheter som gikk foran verdenskrigen og om sine opplevelser under Hitlers «lynkrig» i Polen. Da Der røde armé marsjerte inn i Øst-Polen etter avtale med tyskerne flyktet Mikolajczyk sammen med sin avdeling til Ungarn og ble internert der. Siden organiserte han sin egen og sine kamraters flukt fra Ungarn over Jugoslavia og Italia til Frankrike. He sluttet han seg til sin gamle venn general Sikorski som var blitt utnevnt til statsminister i den landflyktige polske regjering og hadde begynt å bygge opp en ny polsk hær på fremmed grunn

grunnla og foreste ved Landbruksskolen i Nielazkov og deltok i kommunearbeidet, jordbruksorganisasjoner og kooperative selskaper. I 1930 ble jeg stilt opp på bondepartiets liste ved parlamentsvalgene og ble valgt som representant for Gniezno.

Pilsudski og Beck hadde dengang tatt makten i den polske regjering og hadde endret vår grunnlov som hadde tatt den amerikanske konstitusjon som sitt forbilde. Pilsudski drev formannen for

mitt parti, Vincenty Vitos, i landflyktighet og jeg ble selv utsatt for sterkt da jeg rykket opp som fungerende mann. Jeg sto i meget sterk opposisjon til Pilsudski på grunn av hans forlige holdning overfor Nazi-Tyskland.

Kort før Hitler lot slaget falle, jeg — som formann i Vest-Polens delag — en tale til 15.000 bønder sa at i de skjebnesvangre dager som lå foran oss, måtte vi alle slutte om den polske hær. Følgen var at regjeringen tilbød meg en stilling som for matvareforsyningene når krigen. Men jeg hadde sagt hva jeg mente, jeg sto ved mine ord. Jeg meldte frivillig til hæren 27. august 1939 og etter en gang menig soldat og så til min mor, min hustru og vår Marjan, som dengang var 13 år.

Det virket som om Polen var rammet av lynet — og det var jo faktisk også tilfelle. Millioner av polakker flyktet etter hvert som tyskerne fram. De sperret alle veier og det var umulig for hæren å manøvrere. Men jeg hadde bare et eneste svakt håp da de tyske panserdivisjoner rullet oss og vårt forsvar til tider bare i å kaste flasker med brennende mot stålhyrene. Dette håpet var det russland. Polen hadde en tilstende høyttidlig ikke-angrepspak Moskva. Vi kunne kanskje flykte sovjetrussisk område. Kanskje Russland til og med komme oss til vår avdeling trakk seg tilbake

Tusener av polske soldater ble internert i store fangeleirer. Men i disse leirer ble også den nye polske frihetsarmé dannet. Mikolajczyk forteller i denne artikkel om hvorledes han rekruterte sin avdeling blant fangene og fikk skaffet dem falske pass så det lyktes dem å komme ut av landet etterat de var rømt fra fangenskapet.

Polen trampes ned -

den polske hær drø jeg inn i Ungarn som ennå var nøytralt, og ble internert uten at jeg hadde kunnet sette meg i forbindelse med min familie.

Vår eneste tanke nå var å fortsette kampen mot sovjetrusserne og tyskerne som ganske rolig utslettet Polen fra Europa-kartet ved å dele det langs en linje som Molotov og Ribbentrop var blitt enige om på forhånd.

Det var en nyhet som satte mot i folkene. General Sikorski hadde flyktet til Frankrike, og med britisk og fransk hjelp organiserte han en ny polsk hærstyrke. Vi tenkte bare på å flykte og slutte oss til ham. Det ble min oppgave å organisere flukten.

Det lettest arbeidet at jeg fikk tillatelse til stadig å besøke en ungarsk oberst hvor jeg fikk radionyheter. Først måtte jeg skaffe sivile klær og det ordnet obersten for meg. Jeg lot det sive i leiren at jeg hadde fått tyfus så mitt fravær ikke skulle vekke mistanke.

Så kledde jeg på meg sivile klær og spasserte ut porten. Jeg kunne bare et ungarsk ord — «godaften» — og med det ordet måtte jeg reise nesten fem hundre kilometer til Budapest for å få penger annen hjelp som trengtes til den masse-evakuering som vi drømte om.

Jeg brukte det eneste ordet jeg kunne da jeg hilste på vaktposten ved hovedinngangen til leiren. Alt kunne ha gått godt hvis han ikke hadde lengtet etter noen å prate med. Han begynte å spørre en masse spørsmål og da «godaften» var alt jeg kunne svare, begynte han å bli mistenksom. Så satte han lømmelykthet rett i fjeset på meg.

Jeg la på sprang og det var bare et skjebnens under at jeg ikke ble skutt i ryggen. Det som reddet meg var at hundrevis av arbeidere i samme øyeblikk strømmet ut på gatene som omgå leiren. Jeg løp i sikk-sakk mellom dem, og vaktene kunne ikke skyte uten å risikere å drepe en av arbeidernes. Da jeg var kommet gjennom folkemassen, la jeg meg på maven på et mørkt jorde og forsøkte å holde pusten mens soldater syklet forbi og lot lyktenes fele fram og tilbake langs veikanten.

Jeg lå der en time, så spaserte jeg to mil til nærmeste jernbanestasjon i Ozd hvor jeg kunne kjøpe billett fordi jeg heldigvis snakket tysk. Så gikk det i vel til Budapest. Jeg gikk ut fra at alle tog ville bli undersøkt, så jeg krøp sammen i et hjørne i en tredje-klasses kupé og lot som om jeg var full og søvnig. Jeg hadde brukt «godaften» langt nok allerede.

Toget kom fram til Budapest klokken seks søndag morgen, og først mandag kom jeg i forbindelse med den polske legasjon.

En oberst som tok imot meg, takket for tilbudet om å stille hundrevis av veltrente polske flyvere, infanterister og teknikere til Polens rådighet. Han sa imidlertid ganske kjølig at vår leir måtte vente på tur. Det var andre leirer som også sendte tropper for å gjenoppta kampen.

Jeg fikk ham allikevel overbevist om at vi måtte ha fortrinnsrett fordi vi var så unge og så ivrige etter å komme til Frankrike. Til slutt ga han meg penger til å kjøpe et Leica-apparat og film. Så ba han meg dra tilbake til leiren, ta så mange «passbilder» jeg kunne og gi ham dem. Så skulle han sørge for å lage falske pass så vi kunne komme videre uten at det skulle skape noen pinlig situasjon for det nøytrale Ungarn.

Det virket som om Polen var blitt rammet av lynet — og det var jo faktisk også tilfelle. Millioner av polakke flyktet etter hvert som tyskerne rulle fram. De sperret alle veier og det ble umulig for hæren å manøvrere. V hadde bare et eneste svakt håp igjen: da de tyske panserdivisjoner rullet fort oss og vårt forsvar til tider bare best i å kaste flasker med brennende bensin mot ståluhyrene. Dette håpet var Sovjet-Russland. Polen hadde en tilsynelatende høytidelig ikke-angrepspakt med Moskva. Vi kunne kanskje flykte til sovjetrussisk område. Kanskje vill Russland til og med komme oss til hjelp.

Vår avdeling trakk seg tilbake morsomt og så en dag, den 17. september, snudde vår kommandant seg fra radioen med et uttrykk jeg aldri skal glemme.

«Det verste har hendt,» sa han. «Russland har stukket kniven i ryggen på oss. Den røde hær er gått inn i Øst-Polen for å hjelpe tyskerne.»

Med fire tusen andre flyktninger fra

Fortsettes side 2, spalte 1.

(Polen trampes ned —)

Da jeg var kommet tilbake til leiren, valgte jeg ut 700 mann. Jeg fotograferte dem i hemmelighet og fikk ordnet med en patriotisk og tapper jødisk kleshandler som lovet å skaffe klær og lastebiler for en meget billig penge. Så lurte jeg meg tilbake til legasjonen igjen.

Da vi holdt på med de siste forberedelser til avreisen fikk jeg et alminnelig brevkort fra legasjonen som fortalte meg rett ut at Sikorski hadde fått de inntrengende beskjeder jeg hadde sendt ham og at han hadde bedt meg slutte seg til ham i Frankrike. Om brevkortet ikke tilfeldigvis var blitt mottatt på postkontoret i leiren av en dame som var en god venn av en venn av meg og isteden hadde fått i leirledelsen hender, var jeg nok blitt sittende igjen der. I så fall ville jeg senere blitt utlevert til tyskerne og hadde sannsynligvis havnet som slavearbeider.

Men vi slapp ut. På mitt pass sto det at jeg var «fagarbeider under 11 år». Vi kom helt fram til den jugoslaviske grense før vi ble stanset. I min avdeling var det 30 menn og de jugoslaviske vaktposter ga oss ordre om å reise tilbake til Budapest. De satte oss på toget tilbake til interneringsleiren. Men 16 av oss hoppet av toget noen få kilometer derfra, gikk til fots til grensen og rodde over Drava-elva i en fiskebåt som vi stjal. Da vi var halvveis over, ble det skutt etter oss, men vi hadde den andre siden. Så la vi veien over Zagreb, derfra til Italia og siden til Frankrike.

Jeg meldte meg øyeblikkelig hos Sikorski. Jeg var menig og han var general. Jeg sto i giv akt; oppga mitt navn (vi var gamle venner) og sa at jeg gjerne ville fortsette kampen for å befri vårt land.

Han smilte og omfavnet meg. Et nytt kapittel i mitt liv var begynt.

Copyright King Features Syndicate, New York, og Aftenposten.